

Nekatere oblike vzgoje javnosti za varstvo premoženja

Janez Pečar

Velika večina kaznivih dejanj zoper lastnino kaže v inkriminaciji, skupaj s kaznivimi dejanji zoper življenje in telo, skozi zgodovino človeštva razmeroma največjo vztrajnost. Kazniva dejanja zoper lastnino in sploh kriminaliteto iz koristoljubja so v vseh časih in deželah obravnavali kot škodljiva za družbo; zato ni čudno, da naletimo nanje že v zakonih starih narodov (npr. v Hamurabijevem zakoniku) ali v sodobnih zakonodajah kjerkoli po svetu, ne glede na družbeno-ekonomsko formacijo ali politično ureditev.

Tradicionalna državna represija in zastrahovanje nista uspeli omejiti, kaj šele zatreti teh pojavov. V zadnjem času krivulja tatvin najrazličnejših vrst, goljufij, ropov itd. ne raste samo pri nas, marveč skoraj povsod po svetu.

Vse sodobno preventivno prizadevanje gre v smer varstva družbe pred kriminalnimi napadi posameznikov ali skupin in v to, da človek ne bi postal delinkvent. Prevenција naj torej zadeva s svojimi ukrepi takó potencialno žrtev kakor tudi potencialnega storilca. Ker pa je mnogo lažje predvidevati, kdo bo glede na preddeliktno stanje oziroma na kriminogeno priložnost potencialna žrtev, so mnogi, zlasti policijski ukrepi v sodobnem svetu namenjeni prav žrtvam oziroma, bolje rečeno, oškodovancem. Potencialno žrtev je namreč na premoženjskem področju (bolj kot pri tistih kaznivih dejanjih, ki izvirajo iz različnih medosebnih odnošajev med ljudmi) v tako imenovani sestavi kriminogenega kompleksa mnogo lažje odkriti, ker kaže že na zunaj vidne in spoznavne znake (npr. nezaklenjeno kolo, odprto okno, nezavarovana blagajna, neevidentirano blago, opuščanje obrambnih in preprečevalnih naprav itd.), iz katerih je mogoče sklepati, da bo verjetno napadena. Zato je marsikje skoraj vse načrtno, bolj organizirano, psihološko preračunano in manj intuitivno ali improvizirano delovanje namenjeno predvsem potencialnim žrtvam.¹

Menimo, da tudi pri nas ob splošnem naraščanju premoženjske kriminalitete (zlasti

v ožjem pomenu), ob naraščanju povratništva na tem področju in ob splošnem povečanju vrednosti ter števila objektov družbenega, kakor tudi zasebnega premoženja ne moremo več dolgo ostati pri dosežanih, precej elementarnih in primitivnih ter dokaj lokaliziranih oblikah varstva, ki ga ponekod delinkvenca že prerašča.

V zvezi s tem se mi zdi potrebno načeti nekaj vprašanj in jih na posameznih področjih tudi primerjati z ustreznim stanjem v tujini. Tam se poleg službe fizičnega zavarovanja, uporabe signalno varnostnih naprav in prirejanja razstav² s področja varstva premoženja pogosto srečujemo še z naslednjimi oblikami, s katerimi pridobivajo javnost za preventivo (zlasti premoženjske) kriminalitete: z razširjanjem ustreznih brošur, letakov in lepakov, s pošiljanjem pisem, ki naj opozarjajo na nevarnost pred kriminalnimi napadi, s projiciranjem primernih diapozitivov v kinematografih, z obveščanjem o nevarnem stanju, o predkriminalnih priložnostih, itd. po tisku, radiu in televiziji³ ter s pripravljanjem manjših razstav o preventivi po izložbah in drugih primernih krajih.

S pridobivanjem javnosti, z vplivanjem nanjo in z oblikovanjem njene zavesti se na področju varstva premoženja po svetu večinoma ukvarja policija. Ta posveča izredno pozornost tudi svojim osebnim, to je neposrednim stikom z javnostjo.⁴

² Na Finskem so po nekaj mesecih razstave »Fronta proti tatovom« ugotovili, da ni bil storjen noben nov vlom v prostore, v katerih so bili izvedeni priporočeni ukrepi, čeprav je bilo več poskusov.

L. Ducloux: Les Bureaux de Consultation Policières de Stockholm et d'Helsinki, Revue internationale de police criminelle 1948, št. 18, str. 3—10.

³ Od oktobra 1961 do januarja 1962 je filadelfijska televizija v sodelovanju s kriminalno komisijo organizirala obsežno akcijo, ki je imela namen seznaniti javnost s problemi, težavami, uresničevanjem in cilji postopka z delinkventi, Campagne Télévisée de prévention de Philadelphie, Revue internationale de police criminelle 1963, št. 167, str. 60.

⁴ Glej npr. H. R. Bell: Police and Public Relations, The Australian Police Journal 1960, št. 2, str. 108—116.

Pri nas socioloških študij o odnosih varnostne službe (organov za notranje zadeve) z javnostjo še nimamo. Zdi se, da bi bilo proučevanje takšnih odnosov zelo zanimivo in bi koristilo tako javnosti kot organom za notranje zadeve, zlasti pa ljudski milici (opomba pisca).

¹ Takšna usmerjenost je nedvomno uspešna in pravilna, toda ne sme ostati edini smotrnejši organizirani način prevencije. Če se pri tem zanemarjajo ukrepi, ki naj zadevajo potencialnega storilca, nastaja v splošni preventivi silna vrzel, prevencija pa se skrči le na omejevanje posledic, ki jih povzročata kriminaliteta, ne pa na odpravljanje vzrokov in pogojev, zaradi katerih nastaja. Toda razpravljati o tem ni namen pričujočega članka.

a) Služba zavarovanja

Služba zavarovanja gospodarskih organizacij in zavodov je pri nas šele v začetnem razvoju; formalno se je začela šele v letu 1963 z ustreznim pravilnikom, čeprav v resnici obstaja marsikje bolj ali manj organizirana že dalj časa. Po pravilniku so njene naloge zlasti naslednje: ohranjanje in varovanje premoženja; odkrivanje in preprečevanje pojavov, ki bi lahko povzročili nevarnost za življenje ljudi ali škodo na premoženju; preprečevanje neupravičenim osebam, da bi stopile na zavarovano območje; odkrivanje kaznivih dejanj in prijemanje storilcev na varovanem območju; zavarovanje in ohranitev sledov, storjenih s kaznivimi dejanji, predmetov, ki so v zvezi s kaznivimi dejanji, in drugih dokazov.⁵

A. Kury omenja za službo zavarovanja tovarn v Leverkusenu še naslednje naloge: utrievanje varnosti osebja v podjetju; odkrivanje primerov izdajanja trgovskih in industrijskih skrivnosti; odkrivanje nelojalne konkurence in škode (falzifikati), prizadete s tovarniškimi znamkami; odkrivanje neredov, ki nastajajo znotraj tovarne, kakor tudi vseh drugih nevarnosti, preventivno interveniranje zoper vzroke nezgod in zavarovanje miru, reda in varnosti znotraj tovarn ter njihovih obratov.⁶

Forsbach navaja za službo zavarovanja (Werkschutz) razen splošnih še nekatere posebne dolžnosti, kot so vzdrževanje čistoče, nadzorovanje in odkrivanje raztresenega vrednejšega materiala, ugotavljanje popravil na stavbah, napravah in gradivu, nadzorstvo

⁵ Pravilnik o službi zavarovanja premoženja gospodarskih organizacij in zavodov (Uradni list FLRJ, št. 5-66/63).

⁶ A. Kury: Le service de protection d'un grand complexe industriel, Revue moderne de la police, Pariz, nov. — dec. 1959, str. 19—27.

⁷ Walter Forsbach: Die Kriminalität in Betrieben der Grossindustrie in den Jahren 1948 — 1952, Universität zu Bonn 1953.

⁸ Verjetno je prvo službo fizičnega zavarovanja v Ljubljani organizirala Wiener — Wach — Gesellschaft leta 1909, ki je čuvala železniška skladišča. Družba je pozneje razširila delovno področje še na varovanje lokalov, trgovskih poslovalnic in stanovanj. Leta 1913 je to dejavnost odkupil trgovec Valentin Sajovic iz Ljubljane in jo registriral z imenom »Ljubljanski zavod za straženje in zaklepanje« s sedežem v Kolodvorski ulici št. 28. Zavod se je aprila 1958 vključil v podjetje »Ključar«. Leta 1956 je dobil obrt za čuvanje trgovskih lokalov še Anton Nedeljko iz Ljubljane — Stari trg 13, ki je pozneje prav tako pristopil h »Ključarju«.

Podjetje, ki se je pozneje preimenovalo v »Varnost«, je do srede leta 1963 zelo razširilo svoje poslovanje. Sedaj varuje lokale, poslovne prostore, urade in pisarne, banke, skladišča, tovarne, gradbišča, parkirne prostore, kolesarnice,

nad prometom v objektih itd. Ta služba legitimira sumljive osebe, ki nosijo zavoje, nadzoruje ob izhodu zaboje, košare, kovčke, nahrbtnike, aktovke itd. in pregleduje njihovo vsebino. Gradivo, ki ga odnašajo iz tovarn, mora biti tako popisano, da ga je mogoče nadzorovati.⁷

Naloge na področju fizičnega varovanja objektov in premoženja so si povsod kolikor toliko podobne. Precej pa se razločujejo glede nekaterih obrobni področij službe zavarovanja.

Po našem pravilniku o službi za zavarovanje objektov in premoženja gospodarskih organizacij in zavodov ustanavljajo to službo gospodarske organizacije in zavodi tam, kjer je zaradi posebnosti stavb, prostorov in dela ali iz kakšnega drugega vzroka potrebno za varstvo ustanoviti posebno službo. Službo za zavarovanje lahko ustanavljajo gospodarske organizacije in zavodi vsak zase, lahko pa tudi za dve ali več skupaj.

V Sloveniji so razen teh oblik organizirali službo zavarovanja tudi kot zavod oziroma podjetje, ki nudi zavarovanje premoženja kot svoje usluge. Tako deluje v Ljubljani »Varnost«,⁸ v Mariboru pa je bila ustanovljena čuvaljska servisna in obhodna varnostna služba. Podoben namen so imeli tudi v Celju (kot je razvidno iz gradiva o delu sveta, pristojnega za notranje zadeve okraja Celje). Ta organizacijska oblika službe zavarovanja ne nudi varstva kot svoje usluge (na podlagi pogodbenih razmerij) samo gospodarskim organizacijam, zavodom in drugim (npr. z zaklepanjem izložb, z nočnimi obhodi in pregledi objektov, zlasti nerazsvetljenih dvori-

itd. pred tatvinami, vlomi, požari in drugo škodo.

Konec leta 1963 je podjetje zaposlovalo okoli 700 ljudi. »Varnost« je razširila svoje delovno območje poleg Ljubljane še na Kranj, Novo mesto, Trzin, Jesenice, Škofjo Loko, Kamnik in Domžale, kjer je ustanovila tudi podružnice.

Podobna podjetja z imenom »Sigurnost« imajo še v Zagrebu, na Reki, v Osijeku in Novem Sadu. Zaradi njihovih nalog, ki so v glavnem skupne, navedena podjetja že sodelujejo pri nekaterih vprašanjih, predvsem organizacijske narave (iz poročila podjetja Varnost, pripravljene za sejo komisije sveta, pristojnega za notranje zadeve okrajne skupščine Ljubljana, za prevencijo premoženjske kriminalitete, 1963).

Zdi se, da bi prav ta podjetja, bodisi posamezno ali v sodelovanju, lahko organizirala tehnične biroje in posvetovalne urade, popularizirala uporabo obrambnih in preprečevalnih sredstev in ukrepov zoper tatvine in vlome ter jih v lastni režiji ali po naročilu izdelovala. Lahko bi tudi izdelovala strokovne elaborate za zavarovanje objektov in premoženja gospodarskih organizacij, uradov itd. in nasploh skrbela za tehnični napredek na tem področju (opomba pisca).

ščnih zgradb, skladišč in manj zavarovanih krajev), marveč organizira tudi shranjevalnice koles, varuje parkirne prostore itd. Te organizacijske oblike so znatno pripomogle k preprečevanju premoženjske kriminalitete v ožjem pomenu, k odstranjevanju predkriminalnih situacij ali vsaj k ustvarjanju videza stalne navzočnosti in nadzora. Deloma je njihova vloga vidna tudi na področju odkrivanja in prijemanja storilcev.

Organizacijska oblika službe fizičnega zavarovanja, ki deluje na podlagi nudenja uslug, je primerna za gospodarske organizacije ali zavode, ki ne zmorejo ustanoviti svoje službe, ali za tiste, ki imajo svoje objekte, obrate in premoženje na različnih ali obsežnih območjih.

Ne bi bilo odveč, če bi že v začetni fazi neposrednega uresničevanja pravilnika o službi zavarovanja objektov in premoženja gospodarskih organizacij in zavodov intenzivno sodelovali organi za notranje zadeve, ki potrjujejo načrte zavarovanja in dajejo k njim svoje soglasje, dajejo čuvajem in vratarjem dovoljenje za nošenje orožja in podobno.

Pravice in dolžnosti organov za notranje zadeve pri ustanavljanju, organizaciji in nadzorovanju službe zavarovanja so namreč tolikšne in tako pomembne, da bi pravzaprav lahko rekli, da sta njeno funkcioniranje in uspešnost v precejšnji meri odvisna od njih.

Na področju službe zavarovanja pa je pri nas poseben problem, ker se omejujemo predvsem samo na varovanje objektov in premoženja s čuvaji in vratarji oziroma s

fizično silo. Zato bi organi za notranje zadeve, še posebej pa njihovi pristojni sveti, lahko znatno pripomogli k širšemu uvajanju tehničnih varnostnih sredstev in drugih konkretni situaciji, objektu in premoženju primernih naprav ter pripomočkov.⁹ Tehničnih obrambnih in preprečevalnih naprav naj fizično zavarovanje ne izključuje, marveč naj jih uporablja kot dopolnitev ali za svojo nadomestitev. Sedanja služba zavarovanja nikakor ne gre vstric s splošnim gospodarskim razvojem. Naraščajoči kriminalni napadi na objekte in premoženje gospodarskih organizacij in zavodov kažejo dovolj prepričljivo, da je treba dati službi zavarovanja večji poudarek. Ta pa se bo lahko uspešno borila zoper kriminalne napade le, če bo tudi sama primerno in sodobno opremljena.¹⁰

Razen tega bi služba zavarovanja ne smela sprejemati že kaznovanih, slabih ali kako drugače konstitucijsko prizadetih čuvajev, ki zaradi teh obremenjenosti ne bi mogli v redu opravljati svojih nalog.¹¹

b) Posvetovalni biroji

Po svetu zelo popularizirajo, da naj bi imela policijska služba posvetovalne urade. Breuer pravi naslednje: »Vsaka kriminalistična postojanka naj ima posvetovalno službo, organ, ki bo prebivalstvo praktično poučil o vseh modernih varovalnih možnostih, ki jih je tehnika ustvarila, da bi zava-

⁹ Tudi pri nas bi lahko marsikje uporabljali posebne alarmne naprave, ki omogočajo zavarovanje potencialno ogroženega kraja ali objekta s tem, da prenesejo alarm, ki ga povzroči storilec, na kontrolno mesto pri policijski službi. Glej npr. članek: E. Angst: Mobile Alarmanlage für polizeiliche Zwecke, Kriminalistik 1963/4, str. 160—161.

¹⁰ Sodobna služba zavarovanja premoženja uporablja na primer alarmne naprave, ki delujejo na podlagi fotoelektričnih celic, ultrazvočnih valov in elektronskih snopov, ki sprožijo televizijske kamere, fotografske aparate ali snemalne kamere, kolikor alarmna naprava ni prirejena tako, da naslovi po zvočniku na nepoklicano osebo zastraševalni nagovor ali vprašanje in pod. Znane so tudi tako imenovane fotografske pasti.

Nekatere naprave, imenovane kondenzatorska ograja, delujejo tako, da razporejene žice oblikujejo električno polje z ustaljeno frekvenco. Alarmno napravo lahko sproži elektrika človeškega telesa; človeško toploto lahko že na večjo razdaljo registrirajo aparati na infra rdeče žarke; blagajne varujejo tudi z alarmnimi zvonci in podobno.

Pri nas uporabljajo alarmne naprave le redke gospodarske organizacije. Ker ni nobenega organizatorja ali pobudnika na tem področju, tudi redki proizvajalci alarmnih naprav ne prodor na tržišče. Tako je na primer podjetje

»Tela« začelo izdelovati alarmno napravo, ki pa je ostala v glavnem le pri prototipu.

Skomercializiranost našega gospodarskega življenja, ki je marsikdaj škodljiva in nesmotrna, včasih raje trpi škodo, ki nastaja s kaznivimi dejanji, zlasti s tatvinami, ki jih store neposredni proizvajalci v lastnem podjetju.

Nekateri odgovorni činitelji v delovnih organizacijah se sicer zavedajo, da se v njihovem podjetju poraja kriminal, pa ga zavestno trpijo brez ukrepanja, ker mislijo, da bi jih sicer služba fizičnega zavarovanja denarno bolj obremenjevala, kot pa škoda, storjena s tatvinami in drugim kriminalom, zoper katerega so zavarovani pri zavarovalnici.

¹¹ V letih 1960—1962 je bilo v Sloveniji med delinkventi tudi 47 čuvajev, ki so kot pomagači, napeljevalci ali organizatorji sodelovali pri kaznivih dejanjih na škodo delovnih organizacij, pri katerih so bili zaposleni.

Podjetje »Varnost« je novembra 1962 ugotovilo, da je bilo med 250 čuvaji, ki jih je prevzelo od raznih gospodarskih organizacij, 50% kaznovanih zaradi obrekovanja in 25% zaradi kaznivih dejanj. Med zadnjimi je bilo 13 čuvajev bivših, hujših storilcev povratnikov. Razen tega so bili nekateri čuvaji tudi alkoholiki. Povprečna starost vratarskega in čuvajskega osebja je bila nad 50 let.

(Iz poročila podjetja »Varnost«, decembra 1963).

rovala človeško lastnino.¹² L. Ducloux nava-
ja, da so na Švedskem prvi tak policijski po-
svetovalni urad ustanovili že leta 1934 v
Göteborgu z namenom:

— da pokaže nacionalnim in občinskim
ustanovam, bankam in trgovcem možnost
uporabljanja primernih ukrepov za zavarova-
vanje velikih vrednosti, ki jih zadržujejo pri
sebi in ki so najprivlačnejši objekti za vlome
in tatvine;

— da obrne pozornost arhitektov, pod-
jetnikov in lastnikov zgradb, ki se še gradijo,
na nujnost, da že pri gradnji stanovanjskih
zgradb, stanovanj in različnih skladišč ukre-
nejo vse, da bi bili vlomi kar najbolj oteženi
ali povsem onemogočeni;

— da daje prebivalstvu brezplačno na-
svete ali navodila o varnostnih napravah z
namenom preprečevanja tatvin in vlomov;

— da zbudi pri prebivalstvu zanimanje
za »samozaščito« in za pomoč kriminalistični
policiji v njenem preventivnem delovanju;

— da za samo kriminalistično policijo
organizira neko ustanovo za pouk in napre-
dek v boju zoper tatvine in vlome.¹³

Pri nas nimamo specializiranih posveto-
valnih uradov pri organih za notranje zadeve,
niti jih ni pri kakšnem drugem organu.
Lahko in bolj ali manj intuitivno pa so
uslužbenci organov za notranje zadeve glede
na svoje strokovne sposobnosti dajali po-
dobne nasvete že doslej. Dosledno, vestno
in smotno izvajanje pravilnika o službi za
zavarovanje objektov in premoženja gospo-
darskih organizacij in zavodov pa vendarle
v nekem smislu jasno nakazuje potrebo po
specializaciji tudi na tem področju. Če naj
organi za notranje zadeve potrjujejo načrte
zavarovanja, ki jih izdelujejo gospodarske
organizacije in zavodi, in posegajo v naloge
službe zavarovanja, jim je potrebno tudi
znanje in specializacija na področju organi-
ziranja službe fizičnega zavarovanja, var-
nostnih in alarmnih naprav, avtomatiza-
cije itd.

Za čim uspešnejše opravljanje svoje
družbene funkcije na področju kriminalne
prevenције bi lahko organi za notranje zadeve
po 5. členu 2. odstavka istega zakona¹⁴ usta-
novili posebno strokovno službo, ki bi se
ukvarjala (bodisi samostojno ali morda vsaj

¹² Carl Breuer: Kriminalpolizeiliche Mass-
nahmen zur Verhütung von Diebstahl, Einbruch
und Raub, Kriminalistik, 1958/9, str. 345.

¹³ L. Ducloux: prav tam, str. 392.

¹⁴ Člen 5 zakona o organih za notranje za-
deve, 2. odstavek: »V mejah svojega delovnega
področja lahko organizirajo službe in zavode za
kriminološka raziskovanja, kriminalistične izvi-
de, medicinsko službo ter druge strokovne in teh-
nične službe, ki omogočajo vsestransko, zakonito
in učinkovito opravljanje notranjih zadev.«

v okviru enote za kriminalistično tehniko)
z uporabo tehničnih sredstev pri zavarovanju
ljudi in premoženja pred najrazličnejšimi
kriminalnimi napadi.

Uporaba tehničnih varnostnih ukrepov
pri prevenciji kriminalitete in drugih druž-
beno negativnih pojavov postaja danes po-
sebna stroka, ki ji v vseh modernih državah
dajejo v okviru boja zoper delinkvenco
ustrezno mesto in ustanavljajo posebne la-
boratorije, ki se ukvarjajo z iskanjem naj-
primernejših tehničnih sredstev za krimi-
nalno prevencijo.¹⁵

Nobenega razloga ni, da bi socialistična
družba zanemarjala varstvo premoženjskih
pravic državljanov, ki so jim zajamčene z
ustavo. Represivni organi bi morali storiti
vse, kar jim dopuščajo na tem področju so-
dobni znanstveno tehnični dosežki in krimi-
nalistično taktična spoznanja.

Uresničevanje pravilnika o službi zava-
rovanja objektov in premoženja gospodar-
skih organizacij in zavodov zahteva načrtno
organizacijo tako glede populariziranja teh-
ničnih sredstev v prevenciji kriminalitete
kakor tudi glede angažiranja varnostnih sil
pri iskanju najprimernejših pripomočkov,
njihove izdelave, posredovanja pri distribu-
ciji, instruiranju itd. Pri tem pa je treba
upoštevati zlato načelo kriminalistične pro-
filakse, da se premoženjska kriminaliteta
preprečuje predvsem pri potencialnih žrtvah
in ne samo pri storilcih.

c) Razstave o preventivi

Po svetu so za pridobivanje javnosti pri
prevenciji kriminalitete, zlasti pa za odprav-
ljanje preddeliktne situacije na področju pre-
moženjske kriminalitete, predvsem tatvin in
vlomov, popularne tudi policijske razstave.
Te prikazujejo razvoj policije, njene tehnične
službe, promet, specialna področja, pa tudi
odkrivanje in raziskovanje posameznih za-
nimivih kriminalnih primerov. Na medna-
rodni policijski razstavi v Essenu leta 1956
so na primer razstavljale Svica, Francija,
Belgija, Holandija, Anglija in Zvezna repub-
lik Nemčija. Posvetovalni urad za prevencijo
vlomov in tatvin je na tej razstavi prikazal
tudi, kako se danes zavarujejo lokali pred
vdiranjem in vlomi.¹⁶

¹⁵ Glej npr. Kriminalistična taktika: izvleč-
ki iz literature in zapiski za predavanja na sred-
nji strokovni šoli RSNZ, str. 7 ali Tomislav Mar-
ković: Savremena tehnika istraživanja krivič-
nih djela, Zagreb, 1961, str. 266.

¹⁶ Niggemayer Dr. B.: L'Exposition interna-
tionale de police d'Essen, Revue internationale de
police criminelle, št. 109, str. 173—185.

V okviru vrste ukrepov zoper naraščanje tatvin v skandinavskih državah so pred drugo svetovno vojno organizirali na Švedskem in Finskem posebno razstavo z naslovom »Fronta zoper tatove«, ki so jo pozneje spremenili v posvetovalno policijsko institucijo.¹⁷ Policijske razstave, bodisi same ali skupaj s posvetovalnimi uradi, nedvomno prispevajo k prevenciji kriminalitete. Ne bi bilo napačno, če bi se po njih zgledovali tudi pri nas. Razstave z ustreznimi psihološko preventivnimi in propagandnim učinkom poznamo v Sloveniji le glede prevencije prometnih nezdod,¹⁸ manj pa na drugih področjih notranjih zadev.

Nobenega razloga ni, da ne bi mogli na področju premoženjske kriminalitete organizirati podobnih razstav in popularizirati propagandno vzgojna sredstva zlasti za uporabo tehničnih varnostnih pripomočkov za odpravljanje predkriminalnih situacij. Zato bi bilo treba organizirati posebne, za ta namen pripravljene in opremljene razstave, pri čemer naj bi upoštevali izkušnje, ki jih imajo v tem pogledu drugje po svetu. Večji, izredno dobro ocenjeni in popularni razstavi, ki ju je organiziral državni sekretariat za notranje zadeve LRS, sta bili v letu 1954 z naslovom »Deset let v službi ljudstva«¹⁹, ki pa je prikazala predvsem zgodovinski razvoj varnostne službe oziroma organov za notranje zadeve v luči »splošno političnih momentov, oziroma družbeno političnega razvoja«²⁰, in v letu 1964.

Razstava v letu 1964 je bila sicer skromnejša po obsegu, vendar se zdi, da je bil njen vzgojno preventivni in psihološki učinek na obiskovalce, vsaj v tistem delu, ki je prika-

¹⁷ Milutinović dr. Milan: Uloga javnosti u suzbijanju kriminaliteta, referat na posvetovalnu jugoslovskega društva za kazensko pravo in kriminologijo v Splitu dne 21. 10. 1963, str. 11.

¹⁸ Pri teh razstavah imajo pomembno vlogo komisije za preventivo in propagando v cestnem motornem prometu. Za financiranje razstav so uspele dobiti sredstva deloma od državnega zavarovalnega zavoda in zavoda za socialno zavarovanje, deloma pa dobivajo sredstva iz proračunov organov za notranje zadeve.

¹⁹ Glej govor državnega sekretarja Mitje Ribičiča na svečani seji 12. maja 1954, objavljen v Kriminalistični službi 1954/5-6, str. 115.

²⁰ Razstava »Deset let v službi ljudstva«. Opis razstave in razstavljenega gradiva prikazuje članek v Kriminalistični službi 1954, št. 5-6, str. 153.

S področja varstva premoženja je razstava vsebovala med drugim naslednje gradivo z naslovi: »Malomaren odnos do socialističnega premoženja«, »Čuvajmo socialistično premoženje«, prikazani so bili vzroki mladinskega prestopništva in poskus prikaza vzrokov ostalih vrst kriminalitete, med njimi kriminal zoper družbeno premoženje in kriminal zoper osebno in premoženjsko varnost. Mnogo prostora je bilo odmerjenega drugim kaznivim dejanjem in kriminalistični tehniki (opomba pisca).

zoval premoženjsko kriminalno problematiko, večji, bolj preračunan in smotno prirejen.

Organi za notranje zadeve ne bi smeli opustiti jubilejnih razstav tudi v prihodnje. Vendar bi jih lahko še bolj preusmerili od spominskih in razvojno zgodovinskih v kriminalno preventivne in v prizadevanje, da bi pridobili širšo javnost za sodelovanje pri odkrivanju in raziskovanju ter prevenciji kriminalitete. Najbrž pa v tem pogledu ne bi smeli čakati samo na jubileje.

č) Brošure

Doslej poznamo pri nas na področju prevencije družbeno negativnih pojavov brošure v glavnem le glede preprečevanja nezdod v gospodinjstvu, glede preprečevanja nezdod v javnem cestnem oziroma motornem prometu in glede požarne varnosti. Brošure z opozorili na preddeliktne situacije na področju premoženjske kriminalitete ali brošure za uporabo raznih avtomatiziranih obrambnih in preprečevalnih tehničnih in drugih ukrepov ne bi bile zaman in bomo slej ko prej morali misliti nanje. (Glej npr. prospekt »Tela«: Signalni uredjaji za javljanje provala.)

d) Letaki in opozorilni listki

Ta sredstva so uporabljali pri nas le nekaj časa po letu 1956 za opozarjanje na tatvine koles. Ker pa so naraščajoče tovrstne tatvine vzele pristojnim faktorjem potrpežljivost, so polagoma opustili tudi to prizadevanje. (Tatvine koles so absolutno sicer naraščale, v razmerju z večjim številom koles v Sloveniji pa najbrž ne.) Nedvomno bi bilo treba na področju preventive poznati psihologijo javnosti in vedno izbirati primerna ter pravočasna opozorila, ki ne bi smela postati stereotipna.

e) Lepaki

Teh v pravem pomenu za vplivanje na javnost glede prevencije premoženjske kriminalitete pri nas doslej niso uporabljali. Morda so tu in tam napisali »zaklepaj kolo« itd., kar še zdaleč ne pomeni akcije za ustvarjanje takšne psihoze, kot nastaja pri lepakih, npr. »Varuj gozdove pred požarom«, »Na cesti nisi sam«, »Če piješ, ne vozi, če voziš, ne pij«, ki jih spremlja intenzivna dejavnost različnih organov, organizacij in društev. S primernimi kulturnimi in psiho-

loško preračunanimi lepaki ter z diapozitivi v kinematografih, z utripajočimi neonskimi napisi ali opozorili v samopostrežnih trgovinah, veleblagovnicah, na trgih, na sejmiščih in drugje bi ustvarjali boljše pogoje za odpravljanje najrazličnejših predkriminalnih situacij. Varnostna služba, ki ima pri raziskovanju žepnih in vlomnih tatvin, tatvin koles itd. najmanj uspeha, bi morala uporabljati podobna sredstva vsaj za omejevanje nekaterih pojavov, če si hoče zaradi slabe učinkovitosti na nekaterih področjih ohraniti javnost na svoji strani. Ta pa ji je v njenem boju zoper kriminaliteto nujno potrebna.

f) Diapozitivi

Diapozitivi v kinematografih, male razstave v izložbah ali kje drugje nas opozarjajo le na prometne nezgode ali na preprečevanje požarov, nikoli pa jih še nismo videli prirejene tako, da bi vplivali na javnost pri odpravljanju različnih kriminogenih situacij ali da bi zbujali prizadevanje za zavarovanje premoženja, za uporabo tehničnih sredstev in podobno. Kaže, da je na področju družbeno negativnih pojavov premoženjska škoda močan faktor (poleg smrtnih nezgod in telesnih poškodb pri prometnih nesrečah), ki učinkuje na pripravljenost pristojnih faktorjev, da bi žrtvovali sredstva za preventivno delo. Premoženjsko kriminaliteto, kot tradicionalni in klasični kriminal, pa v tem pogledu zanemarjamo.

g) Pošiljanje pisem

Obveščanje prizadetih oškodovancev s pismi je bil še kar precej popularen način ne samo za opozarjanje, marveč tudi za pridobivanje javnosti pri nas, bodisi za odpravljanje predkriminalnih situacij ali pa za informiranje o že nastalem negativnem pojavu. Čeprav je bila ta oblika tipična za področje »gospodarske kriminalitete« v ožjem pomenu, se je vendarle izražala tudi v prevenciji kriminalitete zoper družbeno in zasebno premoženje. Žal pa se ta oblika opušča. Vendar se zdi, da bi glede na namen 2. odstavka 135. člena zvezne ustave morali pravosodni organi znova priklicati to obliko v prakso.

h) Tisk

Tisk (manj radio in televizija) je znatno obveščal javnost o družbeno negativnih po-

javih.²¹ Kaže pa, da se nauki, ki jih vsebuje manj senzacionalno poudarjeno vsebino. Če hočemo pridobivati širšo javnost za kriminalno prevencijo, bi jo morali obveščati v primernih oblikah tudi o tem področju. Njena osveščenost je lahko element za vse ostalo prizadevanje v boju zoper delinkvenco.

Sklep

V članku smo se omejili le na nekatere oblike vzgoje javnosti na področju boja zoper kriminaliteto (predvsem premoženjsko). Pri tem smo skušali samo opozoriti na minimalne možnosti vplivanja na obravnavanem področju. Z ničimer nismo omenili vloge zlasti organiziranih in institucionaliziranih subjektivnih sil (sem sodi tudi notranja kontrola v delovnih organizacijah), ki naj bi nosile glavno breme aktivnosti in ki so v preventivi izredno pomembni faktorji. Prav tako nismo načenjali problematike odpravljanja splošnih, posebnih in posameznih vzrokov in pogojev kriminalitete z raznimi socialnopolitičnimi, ekonomskimi, medicinskimi, mentalnohigien-skimi in drugimi ukrepi.

Z obravnavanimi oblikami smemo upati, da bi dosegli neko osveščenost javnosti na področju varovanja stvari in v ustvarjanju psihoze, da je vsakdo najprej sam dolžan varovati svojo lastnino. Z ukrepi, ki jih bo treba slej ko prej tudi v naši družbi v takšnem ali drugačnem obsegu izvajati, je mogoče pričakovati izboljšanje premoženjske kulture. Vsakdo naj bi ustvarjal čimmanj preddelikt-nih situacij. Le tako bi lahko pričakovali, da bo »samozaščita« te vrste pomemben prispevek k zmanjševanju premoženjske kriminalitete.

Z zmanjševanjem priložnostne delinkvence bi se lahko dejavnost varnostne službe bolj usmerila na nevarnejše storilce (povratniki, potujoči delinkventi, bolezensko pogojena kriminaliteta itd.) in v širšo, smotrnejše organizirano preventivno prizadevanje.

²¹ Glej npr. Cilinger — Tepeš, Kovačević: Pisanje štampe o kriminaliteti (na Hrvatskem je od 15 527 člankov o kriminaliteti v nekaterih časopisih skozi obdobje od 1/9-1957 do 1/9-1960 v 9343 pisalo le o registraciji dogodka, v 3236 člankih je bil registriran dogodek obširnejše, le 142 člankov je bilo takšnih, da so imeli izrazito preventivni pomen). Priručnik 1960/5, str. 549 do 552;

Andrija Makra: Tretiranje savjeta za unutrašnje poslove u dnevnoj i stručnoj štampi, Priručnik 1962/2, str. 119—124.

Some Forms of Training of the Public to Protect Property

by Janez Pečar

A prognosis as to who could be, considering the predelictual state, a potencial victim is probably the easiest in the field of offences against private and social property. It may be said — in a certain sense — that this delinquency will diminish in the same degree as the victimality will lessen. The efforts on this field should be directed towards making the public conscious that every man himself is, above all, obliged to protect the property he is disposing of. In consequence, a large number of criminogenic situations that incite criminality against property could be avoided.

Though such prevention is still rather primitive and directed towards potencial victims only, the training of the public for improving the protection of property by different means

should not be neglected: measures for physical protection of buildings and property, measures for application of different security, defensive, and preventive devices a. s. o. In this field, the public could be influenced also by adequate, psychologically redeemed exhibitions, by spreading corresponding booklets, leaflets, and pamphlets, by sending letters warning before criminal attacks, by lantern-slides projected in cinemas, by informing the public of predelictual situations through press, wireless, and television a. s. o.

A public »self-prevention« achieved and popularized in this manner could become an important contribution for reducing of offences — especially of casual offences against property.